

Marek Gumkowski

XV Konferencja Teoretycznoliteracka

Biuletyn Polonistyczny 19/3 (61), 39-42

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

fanii Skwarczyńskiej, Jana Mukařovsky'ego i - przede wszystkim - Mi-chała Bachtina. W nawiązaniu do prac wymienionych badaczy próbowano formułować mniej lub bardziej daleko idące wnioski i postulaty pod adresem współczesnej polskiej nauki o literaturze, w szczególności zaś pod adresem poetyki i teorii literatury. Poruszano m.in. problemy wewnętrznego zdialogizowania poszczególnych utworów, formalnych i znaczeniowych wyznaczników dialogowości, wielkich układów dialogowych, w których jako "repliki" tłumaczą się całe utwory, dialogowego nacechowania ujętej całościowo twórczości pisarza i poszczególnych gatunków literackich. Poszukiwano znamion dialogu w dziedzinie stosunków pomiędzy pisarzem a czytelnikami. Starano się sprecyzować na konkretnych przykładach możliwości i ograniczenia, jakie narzucają dialogowi konkretne struktury gatunkowe (liryka, powieść, esej, aforyzm, poemat prozą). W powiązaniu z zagadnieniami teoretycznymi podejmowano dyskusję nad interpretacją dialogu w twórczości Lema, Leca, Norwida, Tomasza Manna i innych pisarzy. W trakcie Konferencji pojawiło się również symptomatyczne pytanie dotyczące możliwości zbudowania opartej na dialogu teorii dzieła literackiego i zastosowania kategorii dialogowych do interpretacji zjawisk i procesów historycznoliterackich, związków między literaturą a ideologią i życiem społecznym. Toteż jednym z wiodących motywów dyskusji konferencyjnych stał się spór o granice zastosowań kategorii dialogu w nauce o literaturze między zwolennikami posługiwania się tą kategorią w znaczeniu bardzo szerokim, ogólnometodologicznym, a zwolennikami nadawania jej wymiernego sensu historycznego.

Dr Edward Kasperski

XV KONFERENCJA TEORETYCZNLITERACKA

W dniach 21 stycznia - 3 lutego 1976 r. odbyła się w Puławach XV Konferencja Teoretycznoliteracka, zorganizowana przez Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie i Instytut Badań Literackich PAN. W obradach wzięło udział ok. 50 literaturo-

znawców z większości polskich ośrodków naukowych oraz kilku zaproszonych gości z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Nitrze na Słowacji (ČSRŠ). Jako temat spotkania organizatorzy zaproponowali "Metodologiczne problemy literaturoznawczej interpretacji".

Specyficzne miejsce, jakie zajmuje problematyka interpretacji w całości zagadnień historycznoliterackich, decyduje, że na tym właśnie obszarze dokonują się wielorakie przejścia pomiędzy różnymi sektorami badań literaturoznawczych – podkreślił we wprowadzeniu do Konferencji doc. Janusz Sławiński (IBL) – wymieniając i charakteryzując sześć takich rejestrów pośrednictwa: 1) pomiędzy działaniami badawczymi a zwykłą praktyką czytelniczną; 2) między historią literatury a domeną krytyki literackiej; 3) między nauką o literaturze a literaturą samą; 4) między historią literatury a pozaliterackimi dziedzinami wiedzy; 5) między dwoma podstawowymi typami zainteresowań historii literatury (pierwszym, traktującym stosunek dzieła do kontekstu jako relację części do całości, i drugim, ustalającym tę relację jako przejście od potencjalności do aktualizacji); na koniec – 6) pomiędzy różnymi stylami myśli literaturoznawczej.

Wielość zagadnień wprowadzonych w pole zainteresowań literaturoznawstwa poprzez problematykę interpretacji – o czym mówił autor wprowadzenia – potwierdzona została różnorodnością poszukiwań badawczych prezentowanych w poszczególnych referatach. Możliwościami, jakie przed problematyką interpretacji otwierają narzędzia literaturoznawstwa strukturalno-semiotycznego, poświęcili uwagę autorzy dwóch wypowiedzi: Władysław Panas (KUL) w referacie "Z zagadnień interpretacji strukturalno-semiotycznej" zajął się zagadnieniem semiotycznej interpretacji dzieła literackiego w związku z teorią o istnieniu dwóch sensów każdego utworu: jawnego i ukrytego; Krystyna Falicka (UMCS) w referacie "Przydatność francuskich propozycji semiotycznych dla interpretacji utworów fabularnych" mówiła o zastosowaniu teorii Greimasa, dotyczącej m.in. struktury powierzchniowej i głębokiej dzieła, do interpretacji utworu narracyjnego.

Zagadnienie użyteczności badań nad poetyką dla interpretacji dzieła literackiego nie ogranicza się jedynie do wykorzystania osiągnięć litera-

turoznawstwa strukturalno-semiotycznego. Przypomnieli o tym autorzy dwóch referatów poświęconych retoryce: dr Aleksander Labuda (UWr.) dokonał historycznego przeglądu teorii retorycznych w referacie "Retoryka w kulturze europejskiej", a doc. Kazimierz Bartoszyński (IBL) w wypowiedzi "Dawność i dzisiejszość retoryki" mówił o możliwościach zastosowania doświadczeń retoryki we współczesnym literaturoznawstwie. Rolę, jaką w interpretacji dawnej literatury może pełnić znajomość dawnej poetyki, podkreśliła doc. Teresa Michałowska (IBL) w referacie pt. "Poetyka a poezja. Zagadnienie interpretacji dawnej literatury".

Wypowiedź doc. Edwarda Balcerzana (UAM) pt. "Interpretacja jako próba całości (na materiale polskiej liryki powojennej)" wskazała z kolei na wagę innego obszaru pośredniczenia - pomiędzy interpretacją a zagadnieniami historii literatury. Autor dowodził, że określenie takiej całości, jaką jest polska liryka powojenna, musi odwoływać się do kategorii odbiorczo-interpretacyjnych: zakresów doświadczenia poetyckiego realnych i potencjalnych użytkowników literatury.

Kilka referatów poświęcono różnorodnym relacjom pomiędzy problemami interpretacji a krytyką literacką. Mgr Krzysztof Dybciak (IBL) w wypowiedzi nt. "Problemów interpretacji tekstu krytycznoliterackiego" zarysował wielorakie aspekty sytuacji komunikacyjnej realizowanej przez tekst krytyczny. Ważne zagadnienia schematów krytycznoliterackich omówili Henryk Pustkowski i Konrad Tatarowski (UŁ) w referacie "Etykieta krytycznoliteracka wobec interpretacji tekstu literackiego". Interpretacją zespołu tekstów krytycznych zajął się Stanisław Dąbrowski (UG) w wypowiedzi "Poeta - poezja - krytyk. Problem metod (na przykładzie polemicznej analizy » Notatek o poezji i krytyce « J. Kwiatkowskiego)".

Związkom pomiędzy zagadnieniami interpretacji a zjawiskami z pogranicza literatury zajęli się także autorzy innych referatów. Prof. Jerzy Ziomek (UAM) w wypowiedzi pt. "Przekład - rozumienie - interpretacja" zreferował propozycje teoretycznego ujęcia relacji między tymi trzema procesami. Rzadko poruszonym zagadnieniom interpretacji utworów pamiętnikarskich poświęcił dr Andrzej Cieński (UWr.) referat "Interpretacja dzieł pamiętnikarskich". Peter Liba (Nitra) przedstawił

rozbudowaną typologię utworów biograficznych w tekście "Biografia jako problem metodologiczny w interpretacji dzieła literackiego". Referat Dobrochny Ratajczakowej (UAM) pt. "Teatr - interpretator dzieła literackiego" poruszał zagadnienia czasu i przestrzeni scenicznej oraz teatralnej w związku z problemem realizacji teatralnej jako interpretacji utworu dramatycznego. Najdalej od problemów ściśle związanych z interpretacją odeszła Zofia Mitosek (UW) omawiając w tekście "Historia literatury a socjologia" sytuację kryzysową historyzmu w XX-wiecznej historii literatury.

Kilku referentów wybrało za punkt wyjścia interpretację konkretnego tekstu. Oprócz omawianej już wypowiedzi Stanisława Dąbrowskiego, interpretacją dzieła nie w ścisłym sensie literackiego, lecz - w tym wypadku - historycznoliterackiego, zajął się prof. Michał Głowiński (IBL), który w referacie "Studium lektury. Słowacki czytany przez Kleinera" zinterpretował monografię Kleinera o Słowackim jako pewien typ lektury poezji romantycznej; sposób lektury zakotwiczony w określonej kulturze literackiej. Różne metody interpretacyjne reprezentowały w referatach: dra Jerzego Jarzębskiego (UJ) "Interpretacja tekstów Gombrowicza przy pomocy kategorii > gry <"; mgr Ewy Szary-Matywieckiej (IBL), która w referacie "Utwór literacki jako interpretacja innego-utworu" przedstawiła interpretację noweli Maupassanta "Baryłeczka"; Danuty Mazurek (UMCS), analizującej poezję Wisławy Szymborskiej w wypowiedzi pt. "Struktura tekstu jako sposób interpretacji świata".

Trudne zagadnienia miejsca i kształtu interpretacji w całości nauczania literatury w szkole były tematem zamykającego konferencję referatu Bożeny Chrzęstowskiej (UAM) pt. "Autor - dzieło - poetyka. Problemy interpretacji w szkole".

Mgr Marek Gumkowski